

Հովհաննես Թումանյան

Քառյակներ

Վերջացա՛վ...

Կյանքս մաշվեց, վերջացա՛վ.

Ինչ հույս արի՛ փուչ ելավ,

Ինչ խնդություն՝ վերջը ցա՛վ:

1890

Ա՛նց կացա՛ն...

Օրերս թռան, ա՛նց կացա՛ն.

Ախ ու վախով, դարդերով

Միրտրս կերա՛ն, ա՛նց կացա՛ն:

1890

Ո՞ր կորա՛ն...

Մոտիկներըս ո՞ր կորա՛ն.

Ինչքան լացի, ձեն ածի՛

Ձեն չի տվին, լո՛ւտ կորան:

1916, Հունիս

Ե՛տ չեկավ...

Գնա՛ց գնա՛ց, ետ չեկավ,
Անկուշտ մահին, սև հողին
Գերի մնաց, ետ չեկավ:

1916, Հունիս

Հիմի բացե՛լ են հանդես
Երգիչները իմ անտես
Չա՛ն, հայրենի՛ ծղրիղներ,
Ո՛վ է արդյոք լսում ձեզ:

1916, Հունիս

Երկու դարի արանքում,
Երկու քարի արանքում,
Հոգնել եմ նոր ընկերի
Ու հին ցարի արանքում:

1917, Հունվարի 15

Առատ կլինի կինը արդ,
Կընկնի Էգի գինը արդ,
Կբարձրանա նրա տեղ
Ազատ, անկախ կինը մարդ:

1917 Հունվարի 16

Մինչև Էսօր իմ օրում
Մարդ չեմ տեսել ես շորում.
Մարդը մերկ է ու անինչ,
Սիրտ ունի լոկ իր փորում:

1917, Հունվարի 16

Ծով է իմ վիշտն, անափ ու խոր,
Լիքն ակունքով հագարավոր.
Իմ գայրույթը լիքն է սիրով,
Իմ գիշերը՝ լիքն աստղերով:

1917, Փետրվարի 9

Քանի՛ մահ կա իմ սրտում,
Թափուր գահ կա իմ սրտում.
Չէ՛, դու էլ ես մահացու.
Մահի ահ կա իմ սրտում:

1917, Նոյեմբերի 7

Կյանքից հարբած անցավոր,
Ահա դարձյալ անցավ օր,
Դու վազում ես դեպի մահ -
Մահը բռնում հանցավոր:

1917, Նոյեմբերի 10

Ե՛տ եկե՛ք...
Գարնան վարար գետ եկե՛ք
Անցա՛ծ օրեր, խի՛նդ ու սե՛ր,
Դարձե՛ք, իրար հետ եկե՛ք:

1917, Նոյեմբերի 11

Հին աշխարհքը ամեն օր
Հազար մարդ է մտնում նոր,
Հազար տարվան փորձն ու գործ
Ըսկսում է ամեն օր:

1917, Նոյեմբերի 11

Ո՛վ իմանա՛ն ո՛ր ընկանք,
Քանի՛ օրվա հյուր ընկանք,
Մերն ու սիրտն էլ երբ չկա՛ն
Կրա՛կ ընկանք, գո՛ր ընկանք:

1917, Նոյեմբերի 30

Ինչքա՛ն ցավ են տեսել ես,
Նենգ ու դավ են տեսել ես,
Տարել, ներել ու սիրել,-
Վատը՝ լավ են տեսել ես:

1917, Դեկտեմբերի 24

Քանի՛ ձեռքից են վառվել,
Վառվել ու հուր են դառել,
Հուր են դառել՝ լույս տվել,
Հույս տալով են սպառվել:

1917, Դեկտեմբերի 24

Երագումս մի մաքի
Մոտս եկավ Հարցմունքի.
— Աստված պահի քո որդին,
Ո՞նց էր համը իմ ձագի...

1917, Դեկտեմբերի 24

Մընացել է բերդը մեզ,
Հաղթանակի երթը մեզ.
Անց են կացել՝ ով կային,
Հիմի կգա հերթը մեզ:

1917, Դեկտեմբերի 26

Հոգիս՝ տանը հաստատվել -
Տիեզերքն է ողջ պատել.
Տիեզերքի տերն են ես,
Ո՞վ է արդյոք նկատել:

1917, Դեկտեմբերի 27

Ո՞նց է ժպտում իմ հոգին
Չարին, բարուն,— ամենքին.
Լույս է տալիս ողջ կյանքիս
Ու էն ճամփիս անմեկին:

1918, Հունվարի 4

Ի՛նչ ես թռչում, խն-դև սի՛րս,
Հագար բանի ետև, սի՛րս,
Ես ո՞նց հասնեմ հագար տեղ
Քեզ պես թափով, թեթև, սի՛րս:

1918, Հունվարի 25

Իմ սո՛ր, արթուն ականջում
Մի խոր էչն է միշտ հնչում,
Անհո՛ւն, անքո՛ւն կարոտով
Իրեն մոտ է ինձ կանջում:

1918, Հունվարի 26

Մի հավք գարկի ես մի օր.
Թըռա՛վ, գընաց վիրավոր:
Թըռչում է միշտ իմ մըտքում
Թևը արնոտ ու մոլոր:

1918, Փետրվարի 2

Լինե՛ր հեռու մի անկյուն,
Լինե՛ր մանկան արդար քուն,
Երագի մեջ երջանիկ,
Հաշտ ու խաղաղ մարդկություն:

1918, Փետրվարի 2

Երկու շիրիմ իրար կից,
Հավերժական լուռ դրրկից,
Թախծում են պաղ ու խորհում
Թե՛ ի՛նչ տարան աշխարհից:

1918, Փետրվարի 4

Ո՞վ է ձեռքով անում, ո՞վ,
Հեռվից անթիվ ձեռքերով.
- Չա՛ն, հայրենի՛ անտառներ,
Դուք եք կանչում ինձ ձեր քով:

1918, Փետրվար

Աշնան ամպին ու գամպին,
Մոլոր նրստած իր ճրմբին,
Լոռու հանդում մի արտուտ
Նայում է միշտ իմ ճամփին:

1918, Փետրվար

Կրթացնում են, արտորում
Արտուտները արտերում,
Թըռչում մանուկ հոգուս հետ,
Ճախրում, ճըխում եթերում:

1918, Հունիս

...Կյանքն ահա.-
Սընունդ, ծընունդ մինչև մահ,
Մընացածը ողջ նըրանց
Կամ հաճույքն են և կամ ահ:

1918, Օգոստոսի 30

Բերանն արնոտ Մարդակերը էն անբան
Հագար դարում հագիվ դառավ Մարդասպան.
Ձեռքերն արնոտ գընում է նա դեռ կամկար,
Ու հեռու է մինչև Մարդը իր ճամփան:

1918, Նոյեմբեր

Նա մի աղյուծ, ես մի գառ
Իմ սրտի հետ խելագար
Անհավասար կովի մեջ,
Քարշ են գալի ես տկար:

1919, Հունվարի 25

Մեռա՛ն, մեռա՛ն ... Եվ, ահա,
Խառնվել են կյանք ու մահ.
Չեմ հասկանում աշխարհքի
«Կան ու չկան» ես հիմա:

1919, Հոկտեմբերի 8

Արևելքի եղեմներին իջավ պայծառ իրիկուն,
Հեքիաթական պալատներում ըսպասում են իմ հոգուն.
Ի՛նչ եմ շինում էս ցեխերում, աղմուկի մէջ վայրենի...
Ա՛խ, թէ նորից գտնեմ ճամփան, դեպի Էնտե՛ղ, դեպի տուն...

1919 Նոյեմբերի 21

Ազատ օրը, ազատ սերը, ամեն բարիք իր ձեռքին,
Տանջում, տանջվում, որոնում է, ու դժբախտ է նա կըրկին.
Է՛յ անխելք մարդ, ե՛րբ տի թողնես ապրողն ապրի սրտալի,
Ե՛րբ տի ապրես ու վայելես էս աշխարքը շեն ու լի:

1919, Նոյեմբեր

Հէ՛յ ագահ մարդ, հե՛յ անգոհ մարդ, միտքդ երկար, կյանքդ կարճ,
Քանի՛ քանիսն անցան քեզ պես, քեզնից առաջ, քո առաջ.
Ի՛նչ են տարել նրբանք կյանքից, թե ի՛նչ տանես դու քեզ հետ,
Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր երկու օրվան էս ճամփեդ:

1919, Նոյեմբեր

Դու մի անհայտ Բանաստեղծ ես, չըտեսնված մինչ էսօր.
Առանց խոսքի երգ ես թափում հայացքներով լուսավոր:
Ես էլ, ասենք, զարմանալի Ընթերցող եմ քախտավոր,
Որ կարդում եմ էդ երգերը էսքան հեշտ ու էսքան խոր:

1919, Նոյեմբեր

Քուն թե արթուն՝ օրիս շատը երազ եղավ, անցկացավ,
Երազն էլ, նուրբ ու խուսափուկ, վրոագ եղավ, անցկացավ.
Վրոագ անցան երազ, մուրագ, ու չհասա ոչ մեկին,
Կյանքըս թեթև տանուլ տված գրրագ եղավ, անցկացավ:

1919, Դեկտեմբերի 6

Ո՞ր աշխարքում ունեմ շատ բան, միտք եմ անում՝ է՞ս, թե էն.
Մեջտեղ կանգնած միտք եմ անում, չեմ իմանում՝ է՞ս, թե էն.
Աստված ինքն էլ, տարակուսած, չի հասկանում ինչ անի.
Տանի՛, թողնի՛,- ո՞րն է քարին, ո՞ր սահմանում՝ է՞ս, թե էն:

1919, Դեկտեմբերի 8

Մեր կյանքը- կարճ մի վերելք,
Անցնել հանգիստ ամեն
տանջանք ու վայելք,
Ապրել անախտ, անցնել անհաղթ - հոգիանալու նորեն,
Նյութից գատված, անմահ աստած- վերադառնալ դեպ իրեն:

1919

Կորցրել եմ, ո՞ր գրտնեմ,
Տեղըդ իմաց տուր՝ գրտնեմ,
Ման եմ գալի էս մըթնում
Մեզ մոտ գալու դուր գրտնեմ:

1920, Փետրվարի 4

Երնեկ էսպես՝ անվերջ քեզ հետ՝ իմ կենքի հետ լինեի.
Հագար երնեկ՝ դաշտում մենակ՝ երկնքի հետ լինեի.
Բայց ո՛վ կտա էն վայելքը՝ ինքրս ինձ էլ չըզգայի,
Ու հավվեի, ծավալվեի, ամենքի հետ լինեի...

1920, Մայիսի 12

Լուսը լուսին Քո ժպիտն է իմ երեսին ճառագում,
Երբ, ա՛խ, արդեն անբույժ զարկված, դեպի հողն եմ ես հակվում.
Էսպէս էն վառ արեգակի շողերի տակ կենսածոր
Կայծակնահար կաղնին ոտքի՝ չորանում է օրեցօր:

1920, Նոյեմբերի 24

Առատ, անհատ՝ Աստծու նրման՝ միշտ տեղալուց հոգն էլ եմ ես.
Հոգիս ծարավ՝ սրբան-նրբան մրտիկ տալուց հոգնել եմ ես.
Մինը պիտի գար իմ դեմը՝ ճոխ ու շրոայլ անհաշիվ,
Ամեն ճամփում ըսպասելուց ու փրնտրելուց հոգնել եմ ես:

1921, Փետրվարի 7

Ես շրնչում եմ միշտ կենդանի Աստծու շունչը ամենուր.
Ես լրսում եմ Նրա անլուռ կանչն ու շունչը ամենուր.
Վեհացնում է ու վերացնում ամենալուր իմ հոգին
Տիեզերքի խոր մեղեդին ու մըրմունչը ամենուր:

1921, Փետրվարի 14

Արյունալի աղետներով,
աղմուկներով ահարկու,

Արևմուտքի ըստրուկները
մեքենայի և ոսկու՝
Իրենց հոգու անապատից
խուսափում են խոտներամ
Դեպ Արևելքն աստվածային՝
հայրենիքը իմ հոգու...

1921, Մայիսի 1

Ամեն անգամ քո տվածից երբ մի բան ես դու տանում,
Ամեն անգամ, երբ նայում եմ, թե ի՞նչքան է դեռ մնում,-
Չարմանում եմ, թե՛ ո՛վ շոայլ, ի՞նչքան շատ ես տվել ինձ,
Ի՞նչքան շատ եմ դեռ քեզ տալու, որ միանանք մենք նորից:

1921, Մայիսի 2

Հազար տարով, հազար դարով առաջ թե ետ, ի՞նչ կա որ.
Ես եղել եմ, կա՛մ, կլինեմ հար ու հավետ, ի՞նչ կա որ,
Հազար էսպէս ձևեր փոխեմ, ձևը խաղ է անցավոր,
Ես միշտ հոգի, տիեզերքի մեծ հոգու հետ, ի՞նչ կա որ:

1921, Մայիսի 3

Ասի. «Հենց լոկ էս աճյունն է ու անունը, որ ունեմ»...
Երբ ճառագեց անծայրածիր քո ժրպիտը հոգուս դեմ.

- Ի՛նչ է աճյունն էդ անկայուն, ու անունը, որ ունես,
Դու աստվա՛ծ ես, դու անհուն ես, անանուն ես ու անես:

1921, Մայիսի 6

Աստեղային երազների աշխարհքներում լուսակաթ,
Մեծ խոհերի խոյանքների հեռուներում անարատ,
Անհիշելի վերհուշերի մըշուշներում նրբադոս՝
Երբեմն, ասես, ըզգում եմ ես, թե կրհասնեմ Նրա մոտ...

1921, Մայիսի 16

Բարձր է հնուց աշխարհն Հայոց ու Մասիսը երկնադետ.
Իմ խոր հոգին էն բարձունքին խոսք է բացել Նրա հետ՝
Անհաս բանից, ըսկզբանից, երբ չըկան էլ դեռ չըկար,
Մինչև վախճանն անվախճանի քնընում է դարեդար:

1921, Մայիսի 21

Ո՛վ անճառ մին, որ ամենին
միացնում ես մի կյանքում,
Ամեն կյանքում ու երակում
անտես, անկեզ բորբոքում,-
Ողջ ազատ եմ ու հարազատ՝
Էս աշխարհքում քեզանով,

Ողջը քո մեջ՝ անմահ, անվերջ՝
քեզ են երգում քո ձենով...

1921, Օգոստոսի 3

Աստծու բանտն են տաճարները- աշխարհքներում բովանդակ.
Իբր էնտեղ է ապրում տերը, պաշտողների փակի տակ:
Հարկավ՝ ազատ նա ժրպտում է ամենուրեք ամենքին,
Բայց դու նայիր խեղճ ու կրրակ մարդու գործին ու խելքին:

1921, Օգոստոսի 25

Կյանքս արիր հրապարակ, ոտքի կոխան ամենքի.
Խափան, խոպան ու անպըտուղ, անցավ առանց արդյունքի:
Ի՛նչքան ծաղիկ պիտի բուսներ, որ չըբուսնավ էս հողին...
Ի՛նչ պատասխան պիտի էս տամ հող ու ծաղիկ տվողին...

1921, Սեպտեմբերի 5

Իմ կնունքին երկինքը՝ ժամ, արևը՝ ջահ սրբագան,
Ծիածանը նարոտ եղավ, ամենքի սերն՝ ավագան.
Սարը եղավ կնքահայրս, ցողը՝ մյուռոն կենսավետ,
Ու կնքողը Նա ինքն եղավ, որ սահմանեց ինձ պրետ:

1921, Հոկտեմբեր

Ամեն մի սիրտ ցավով լցվեց
մեր դարում,
Ցավոտ սրբտով աշխարհ լցվեց
մեր դարում.
Ցավոտ աշխարհքն եկավ լցվեց
բովանդակ
Իմ սիրտը բաց, իմ սիրտը մեծ
մեր դարում:

1921

Աղբյուրները հրնչում են
ու անց կենում,
Ծարավները տենչում են
ու անց կենում,
Ու երջանիկ ակունքներին
երագուն`
Պոետները կանչում են
ու անց կենում:

1922, Հունիսի 9

Ի՛նչ իմանաս ըստեղծողի
գաղտնիքները անմեկին.

Ընկեր տրվավ, իրար կապեց
Էս աշխարհքում ամենքին.
Բանաստեղծին թողեց մենակ,
մե՛ն ու մենակ իրեն պես,
Որ Իրեն պես մըտիկ անի
ամեն մեկին ու կյանքին:

1920, Մարտի 30

Էնքան շատ են ցավերն,
ավերն իմ սրբտում,
Էնքան տըրտում կորան լավերն
իմ սրբտում...
Չեմ էլ հիշում չար ու խավար
Էս ժամին՝
Ե՛րբ են փայլել ուրախ օրերն
իմ սրբտում:

1922, Հուլիսի 12

Խայամն ասավ իր սիրուհուն.- «Ոտըդ ըզգույշ դիր հողին,
Ո՛վ իմանա ո՛ր սիրունի բիբն ես կոխում դու հիմա...»:
Հեյ ջա՛ն, մենք էլ ըզգույշ անցնենք, ո՛վ իմանա, թե հիմի
Էն սիրուհու բի՞բն ենք կոխում, թե հուր լեզուն Խայամի:

1920, Ապրիլի 6

Հե՛յ ճամփանե՛ր, ճամփանե՛ր.
Անդարձ ու հին ճամփաներ,
Ուլքե՞ր անցան ձեզանով,
Ո՞ր գնացին ճամփաներ:

1922

— Տիեզերքում աստվածային մի ճամփորդ է իմ հոգին.
Երկրից անցվոր, երկրի փառքին անհաղորդ է իմ հոգին.
Հեռացել է ու վերացել մինչ աստղերը հեռավոր,
Վար մնացած մարդու համար արդեն խորթ է իմ հոգին:

1922, Հուլիսի 8

- Էս է, որ կա... Ճիշտ ես ասում. թասդ բե՛ր:
Էս էլ կանցնի՝ հանց երագում, թասը բե՛ր:
Կյանքն հոսում է տիեզերքում զնգալեն,
Մեկն ապրում է, մյուսն սպասում. թասդ բե՛ր:

1922, Օգոստոսի 24

Ո՞ր հեռանաս, կոխած տեղերդ արյունոտ.
Ո՞ւմ մոտ գնաս, ծանոթդ, ընկերդ արյունոտ.
Ո՞նց մոռանաս էս աշխարհքը արյունոտ,
Երգ ես լսում, լսած երգերդ արյունոտ:

1918, Հուլիսի 12